

10 FEBRUARI
2026

Nationellt ramverk för vandningsleder

NATIONELLT RAMVERK FÖR
VANDRINGS
LEDER ➔

Sammanfattning av ramverket

Nationellt ramverk för vandringsleder är ett system av kvalitetskriterier och verktyg. Det är öppet och tillgängligt som stöd för alla som arbetar med att utveckla och förvalta vandringsleder.

Ramverkets rekommendationer ska bidra till högre kvalitet och en gemensam standard för svenska vandringsleder.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

NATIONELLT RAMVERK FÖR
**VANDRINGS
LEDER**

Bakgrund

Framtagandet av Nationellt ramverk för vandringsleder drevs som ett projekt (2019–2022). Projektet finansierades av Tillväxtverket och Jordbruksverket via europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Visit Skåne var projektägare och Visit Dalarna stod för projektledning. Visit Värmland, Region Västerbotten och Linköpings stift ingick också i projektorganisationen.

Bakom initiativet stod Regionala Nätverket för Besöksnäring och Turism (RNBT). Projektgruppen arbetade fram ramverket tillsammans med olika myndigheter, organisationer och föreningar som är berörda i arbetet med vandringsleder.

Nationellt ramverk för vandningsleder

Genomgång av de kvalitetskriterier och den
tillhörande verktygslåda som utgör ramverket.

Ramverket

Ramverket består av kvalitetskriterier och en tillhörande verktygslåda. Kriterierna beskriver vad som är viktigt för att åstadkomma en utveckling mot en hållbar, kvalitetssäkrad och attraktiv vandringsled. De ska läsas som en rekommendation som kan stödja och inspirera ett långsiktigt förbättringsarbete. Implementering av kriterierna sker i takt med resurser och ambitionsnivå för vandringsleden.

Ramverket ska ses som en ledstjärna att hålla i handen, ett stöd för hur du kan ta dig an allt från skyltning och service till långsiktig förvaltning av lederna.

Introduktion

Kriterierna förespråkar att tillgänglighetsaspekten bör tas i beaktande vid allt arbete med vandringsleden. Alla förändringar, oavsett område, är en möjlighet att öka tillgängligheten för fler besökare. I allt arbete med vandringsleden är det viktigt att tänka på att göra hållbara materialval med minsta möjliga negativa miljöpåverkan.

Kriterierna avser vandringsleder under barmarkssäsong. För de som arbetar med fjälleder hänvisar vi till riktlinjer för de statliga fjällederna.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

Ramverkets fem kriterieområden:

- Organisering
- Fysisk led
- Upplevelse
- Service
- Kommunikation

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Verktygslåda

I verktygslådan finns en samling goda exempel på avtalsmallar, stöddokument, manualer med mera som har tagits fram eller samlats in från redan etablerade leder. Dessa kan användas som inspiration för dig som jobbar med vandringsleder och fungerar som vägledning för att realisera kvalitetskriterierna.

FOTO: TOMMY PEDERSEN, VÄRMLAND

Verktygslåda

Realisering kvalitetskriterier,
stöddokument, bl.a.:

- Skyltmanual
- Hållbarhet
- Anläggningar
- Avtalsmallar
- Samhällsekonomi
- Ledgradering

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Varför kvalitetskriterier?

- Allt fler söker sig ut i naturen och det ökade besöksstrycket på lederna innebär större slitage och belastning på vissa platser. Det behöver finnas en organisering på plats som kan hantera detta.
- Ledarbetet har kännetecknats av temporära lösningar och punktinsatser. Det finns ett behov av ett långsiktigt åtagande på plats så att skötseln av leden säkras upp över tid och att nödvändiga resurser nyttjas effektivt.

FOTO: HENRIK TRYGG, VÄSTSVERIGE

Varför kvalitetskriterier?

- Fler (vana och ovana) besökare efter vandringslederna ökar kraven på skötselnivåer, skyltning och toalettservice.
- Markägarna önskar ordning och reda när antalet ledbesökare växer. Skrivna överenskommelser skapar tydlighet mellan berörda parter, förebygger konflikter och ifrågasättande av allemansrätten.

FOTO: HENRIK TRYGG, VÄSTSVERIGE

Varför kvalitetskriterier?

- Besökarna efterfrågar vandringsupplevelser som är trygga och attraktiva. Därför ökar också betydelsen av kvalitetssäkring som marknadsföringsargument.
- Arbetet med en led måste involvera många parter för att fungera väl. Komplexiteten och bredden i arbetet kräver samordning mellan berörda förvaltningar på kommunal nivå, regioner, destinationsbolag och ansvariga myndigheter. Även markägare, boende och besöksnäringen behöver involveras i insatserna.

FOTO: HENRIK TRYGG, VÄSTSVERIGE

Varför kvalitetskriterier?

- Informationen om leden behöver väcka intresse men även vägleda besökarna och bistå med relevant fakta för att underlätta planeringen av vandringen. Att informationen är korrekt och speglar verkliga förhållande i fält är därför viktigt, inte minst för besökarens säkerhet.

FOTO: HENRIK TRYGG, VÄSTSVERIGE

Varför kvalitetskriterier?

- Att satsa på ledutveckling gynnar verksamheter kopplade till lederna. Fler och växande företag leder till nya arbetstillfällen och ökar attraktiviteten även för inflyttning. Välmående samhällen leder till bättre folkhälsa.
- Ett attraktivt friluftsliv är ett starkt incitament att bosätta sig i en kommun och också att starta/flytta verksamhet dit.

FOTO: HENRIK TRYGG, VÄSTSVERIGE

Organisering

Vad kännetecknar arbetet med att åstadkomma
en hållbar vandringsled?

Funktioner

- **Ledsamordnare** bör finnas för längre ledssystem och ansvarar för samordning av arbetet med längre leder som involverar flera ledansvariga/ledförvaltare.
- **Ledansvarig** ska finnas för samtliga leder och är huvudansvarig för led eller ledavsnitt, samt innehavare av skriftliga överenskommelser med markägare.
- **Ledförvaltare** är ansvarig för drift och skötsel av led eller ledavsnitt.
- **Ledpartner** är organisationer, föreningar, markägare, företag och lokalbefolkning som är engagerade i arbetet med vandringsleden.

FOTO: PER BIFROST, DALARNA

Kvalitetsstandard

Ledsamordnare eller ledansvarig bör ha tagit fram en kvalitetsstandard för leden och förankrat denna med samtliga ledpartners. Kvalitetsstandarden ska tydliggöra målgrupper, syfte och ambition med leden.

Det ska även framgå vad som kännetecknar den fysiska leden avseende till exempel stigkvalité, märkning och skyltning, hur leden ska skötas och kvalitetssäkras, vad besökaren kan förvänta sig beträffande service och upplevelser samt hur leden ska kommuniceras.

Ansvarsfördelning

Ansvarsfördelningen mellan ledansvarig och övriga ledpartners bör framgå i ledens kvalitetsstandard och vara reglerad i skriftliga överenskommelser.

Rollfördelningen i ledsamarbetet bör vara beslutat av respektive organisations högsta instans.

Alla ledpartners bör utse en kontaktperson som ansvarar för sin organisations åtagande gentemot ledansvarig eller ledsamordnare.

Ansvarsområden

- Strategisk utveckling
- Framtagande av styrdokument
- Juridiska frågor
- Samordning av arbetsinsatser
- Överenskommelser med markägarna
- Besiktning av leden
- Digital förvaltning
- Webbplats

FOTO: JONAS INGMAN, VÄSTSVRIGE

Ansvarsområden

- Försäkringsansvar
- Skötseln av leden med tillhörande anordningar
- Dialogen med besökare och andra intressenter
- Kartproduktion
- Marknadsföringsinsatser
- Eventuell affärs- och produktutveckling längs leden

FOTO: JONAS INGMAN, VÄSTSVRIGE

Skötselplan

Ledförvaltaren bör ha tagit fram en skötselplan för sin del av leden. Skötselplanen bör redogöra för hur ledförvaltaren avser att lösa den löpande skötseln samt redovisa eventuella behov av särskilda punktinsatser.

Alla som arbetar praktiskt med leden bör ha genomgått en skötselutbildning.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

I skötselplanen bör följande framgå:

- Vad som ska göras
- Hur det ska göras
- När skötselåtgärderna ska vara genomförda
- Vem som ansvarar för utförandet
- Planen bör också definiera vad som ska vara gjort innan ledens huvudsakliga säsong

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

Övrig dokumentation

I de fall då ledförvaltaren har delegerat delar av uppdraget till annan part bör det finnas en skriftlig överenskommelse dem emellan som redovisar uppdragets omfattning, innehåll, försäkringsansvar och eventuell ersättning.

Tillsyn och utförda åtgärder bör dokumenteras och rapporteras till den resurs som ansvarar för skötselplanen med tillhörande driftsbudget.

Kontrollbesiktning & uppföljning

För att bibehålla ledens kvalitet, är det viktigt att ledsamordnaren eller ledansvarig följer upp kvalitetskriterierna regelbundet och att det pågår ett långsiktigt arbete med kvalitetssäkringen. Detta ställer krav på att det finns ett välfungerande system för uppföljning och besiktning av leden.

Leden bör kontrolleras årligen inför säsongsöppning. Brister och slitage ska dokumenteras och åtgärdas.

Det bör vidare finnas en etablerad metod för att mäta antalet besökare på leden och koppla detta till lämpliga förvaltningsåtgärder.

Kontrollbesiktning

Leden bör kontrollbesiktigas i fält minst vart tredje år av annan part än ledförvaltaren. Brister och slitage som framkommer under kontrollen och som behöver åtgärdas bör rapporteras in till ledförvaltaren senast sex månader före nästa säsonsöppning. Detta så att nödvändiga förbättringsåtgärder är utförda innan ledens huvudsakliga säsong.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Finansiering och budget

Det bör finnas en dedikerad ledbudget för berörda ledpartners vilken ska överensstämma med ambitionerna i ledens kvalitetsstandard.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

Förankring och uppdrag

Ledansvarig och berörda ledpartners bör ha ett tydligt och långsiktigt uppdrag från sina egna organisationer.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Markägare

- Skriftliga överenskommelser bör finnas mellan berörda markägare längs leden och ledansvarig.
- Separat överenskommelse bör finnas för anordningar som t.ex. läger- och parkeringsplatser eller dricksvatten.
- Ledansvarig bör ha ett aktuellt markägarregister och det bör finnas en dedikerad resurs hos ledansvarig som ansvarar för kontakterna med markägarna.
- Markägarna bör erbjudas möjlighet till dialog med representanter från ledansvarig t.ex. genom en årlig markägarträff.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVERIGE

Försäkring

Sakförsäkring som primärt syftar till att ersätta markägare vid skogsbrand samt ansvarsförsäkring som skyddar markägare mot skadeståndsanspråk bör finnas. Försäkring för skötselutförare bör också finnas.

Vem som ansvarar för försäkringar bör framgå i ansvarsfördelningen.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVRIGE

Digital förvaltning

Ledens sträckning med tillhörande anordningar bör vara inlagd i kommunens GIS-system och därifrån rapporteras vidare till Lantmäteriet. Detta för att säkerställa att hänsyn till leden tas i samhällsplaneringen. Underlaget bör uppdateras årligen så att aktuella förhållanden i fält återspeglas i det digitala materialet.

Ledansvarig eller ledsamordnare bör säkerställa att aktuella förhållanden i fält återspeglas digitalt på webbplatsen, i appar och i tryckta produkter.

Lagar

Berörda ledpartners ska följa de lagar, regler och förordningar som påverkar arbetet med en vandringsled. Vid inplanerade åtgärder utmed befintlig led eller nyetablering ska information inhämtas om vad som gäller för den specifika platsen så att nödvändiga tillstånd eller dispenser finns innan arbetet påbörjas. Exempel på detta är samråd med Länsstyrelsen vid nyanläggning och när skyddade områden berörs eller nödvändiga bygglov från kommunen.

Ledansvarig ska kunna visa att nödvändiga tillstånd har inhämtats.

Fysisk led

Vad kännetecknar en vandringsled som är attraktiv och säker för besökarna?

Ledmarkeringar

Placering

- Besökarna bör kunna följa leden i båda riktningarna utan andra hjälpmedel än ledmarkeringen i fält.
- Ledmarkeringarna bör placeras samlat på båda sidorna av varje enskilt markeringsobjekt (träd/stolpe).
- Ledmarkeringen bör förekomma i ett jämnt flöde utan att sitta för tätt.

FOTO: HYVIND LUND, VÄSTSVERIGE

Ledmarkeringar

Placering

- Avståndet mellan ledmarkeringarna bör anpassas till aktuella terrängförhållanden. I skogsterräng bör besökaren alltid kunna se framförvarande markering. Avståndet mellan respektive ledmarkering bör dock ej överstiga 250 meter.
- Ledmarkering bör finnas i gränsen mellan skog och öppen terräng, samt på passageövergång till betesmark (grind eller stätta).
- Vid stig/vägsål där vägvisare monteras bör ordinarie ledmarkering bekräfta vägvalet i ledens riktningar.

FOTO: HYVIND LUND, VÄSTSVRIGE

Ledmarkeringar

Placering

- Ledmarkeringen bör om möjligt vara placerad på samma sida av leden längs ett ledavsnitt.
- Ledmarkeringen bör vara placerad på **cirka** 150 -180 cm höjd ovan mark och anpassas till förutsättningarna på plats.
- Vid placering av trästolpe för ledmarkering intill väg bör avståndet till vägkanten vara ca 2 meter. Detta för att ta hänsyn till gräs- och snöröjningsmaskiner.

FOTO: HYVIND LUND, VÄSTSVERIGE

Ledmarkeringar

Utformning

- Ledmarkeringen bör vara diskret men tydlig.
- Ledmarkeringen bör utgöras av målad färgmarkering på träd eller trästolpe, band runt träd eller ledbricka på trästolpe eller lyktstolpe. Vid målning bör en schablon användas som hjälpmedel.
- Orange färg bör användas för ledmarkering. Färgkod NCS: S 0580-Y50R.

FOTO: HYVIND LUND, VÄSTSVERIGE

Ledmarkeringar

Utformning

- När flera leder löper parallellt bör markeringen för lång vandringsled sitta överst. Övriga leder bör särskiljas till exempel med namn, nummer eller annan färg. Tänk på att ta hänsyn till olika typer av färgblindhet vid val av färg och använd gärna lednamn alternativt logotyp för att åstadkomma kontraster.
- Tematiska leder, som till exempel Pilgrimslederna, kan ha kompletterande ledmarkeringskrav.

FOTO: HYVIND LUND, VÄSTSVERIGE

Ledmarkeringar

Övrigt

- Innan ledmarkering placeras på befintliga anordningar som kraftledningsstolpar, lyktstolpar, vägräcken eller staket ska tillstånd inhämtas från ledningsägare eller motsvarande.

FOTO: HYVIND LUND, VÄSTSVRIGE

Vägvisare & avståndsskyltar

Placering

- Där stigen eller vägen som leden följer förgrenar sig eller där leden viker av från befintlig stig eller väg bör vägvisare monteras för att uppmärksamma besökaren på kursändringen.
- Avståndsskyltar bör finnas utmed leden vid ledentréer och där olika etapper kopplar samman.

FOTO: ANNA HOLM, DALARNA

Vägvisare & avståndsskyltar

Innehåll

- Avståndsskyltarna bör liksom vägvisarna peka ut färdriktning och dessutom innehålla lednamn alternativt logotyp samt platsnamn med avståndsangivelse i kilometer.
- Avståndsskyltar och vägvisare bör alltid kompletteras med ordinarie ledmarkering i korsningens riktningar för att bekräfta vägvalet.
- Om två platser anges på samma skylt bör fjärrmålet stå överst.

FOTO: ANNA HOLM, DALARNA

Vägvisare & avståndsskyltar

Innehåll

- Platser som anges på ledens avståndsskyltar bör finnas längs den markerade leden.
- Vid hänvisning till exempelvis sevärdhet eller hållplats bortom markerad led bör stolpe med piktogram eller symbol inklusive avståndsangivelse placeras vid platsen där vandraren ska kliva av leden.

FOTO: ANNA HOLM, DALARNA

Ledentré

Övergripande

- Minst en ledentré bör finnas för varje led. För längre leder bör det finnas en entré per etapp.
- Ledentrén bör innehålla avståndsskyltar, informationsskylt och toalett.
- En informationsskylt bör finnas placerad vid ledentréer samt vid andra strategiska platser.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

Ledentré

Övergripande

- Om ledentrén inte är placerad direkt vid leden bör anslutningsvägen dit vara markerad i terräng och på kartor. Avståndet bör ej överstiga en kilometer.
- Ledentrén bör ligga i anslutning till kollektivtrafikens hållplats eller parkeringsplats med kapacitet anpassad efter besökarantal.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

Ledentré

Information som bör framgå

- Översiktskarta över aktuella ledetapper inklusive "du är här"-markering och service/sevärdhetspunkter. Lantmäteriets terrängkarta bör användas som karttyp.
- Samma piktogramsymboler nyttjas för att informera besökarna i fält om närområdet som för ledsystemets pappers- och webbkartor.
- Längd och gradering av aktuella etapper samt en beskrivning av de natur- och kulturvärden som finns utmed leden.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

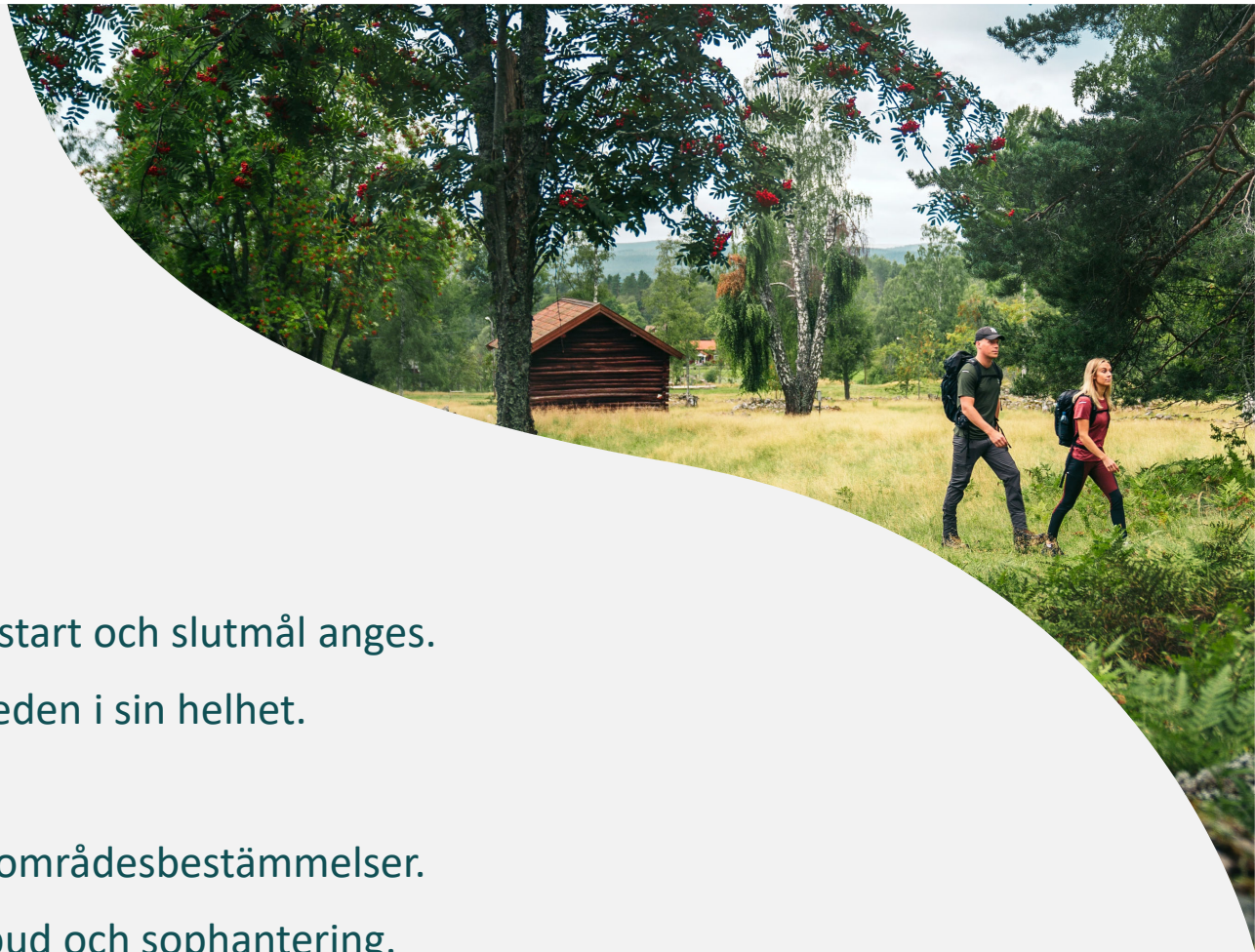

Ledentré

Information som bör framgå

- För längre leder bör avstånd till ledens start och slutmål anges.
- Kort generell beskrivning av vandringsleden i sin helhet.
- Lednamn och/eller logotyp.
- Övergripande text Allemansrätten och områdesbestämmelser.
- Information om jakt, fiske, eldningsförbud och sophantering.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

Ledentré

Information som bör framgå

- Information om närmaste hållplats alternativt kontaktuppgifter till taxibolag som trafikerar området.
- Koordinater till platsen bör anges i något av formaten som kan hanteras av SOS Alarm: Sweref 99 , RT 90 eller WGS 84.
- Larmnummer 112 samt kontaktuppgifter för felanmälan.
- All information bör finnas på minst svenska och engelska.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

Anordningar, stigar & underlag

- Anordningar som till exempel spänger, broar, räcken, bord och grindar bör vara i ett gott skick och får inte utgöra en säkerhetsrisk för besökarna.
- Vid stängselpassage bör i första hand självstängande grind användas.
- Leden bör vara garanterat gångbar och framkomlig för besökaren med en korridor fri från hinder på minst en meter i bredd och två meter i höjd. Denna korridor bör vara fri från högt växande eller inhängande vegetation.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Anordningar, stigar & underlag

- Passage över blöta partier bör undvikas. Går leden över fuktiga delar bör i första hand en omdragning genomföras, i andra hand bör spång byggas. Besökarna bör under normala väderförhållanden kunna förbli torrskodda utmed hela leden under ledens huvudsakliga säsong.
- Leden bör i möjligaste mån dras längs existerande naturstigar utan förstärkt underlag. Denna stigtyp bör utgöra minst 40 % av ledens totallängd.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Anordningar, stigar & underlag

- Leden bör ej gå på asfalterat underlag mer än maximalt tre kilometer i sträck eller maximalt 20 % av ledens totallängd.
- Ledpassage genom intensivt utvecklad miljö (industriområde, flygplats, vindkraftspark, kraftledningsgata eller utmed motorväg) bör ej överstiga en sammanhängande längd på tre kilometer eller maximalt 10 % av ledens totallängd.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Tillgänglighetsanpassning

Så många leder som möjligt bör uppnå en grundläggande nivå av tillgänglighet. Alla leder kan inte göras tillgängliga för alla besökare, men en led kan alltid göras tillgänglig för fler besökare.

Naturvårdsverkets handbok och webbutbildning har tagits fram för att underlätta utveckling i en sådan riktning. I denna handbok avses med tillgänglighet framförallt fysisk utformning, kunskapsförmedling, inhämtande av kunskap samt information, dvs relevanta frågeställningar vid utformning av vandringsleder.

Trafikverket om trafiksäkerhet

- Trafikverkets övergripande syn på trafiksäkerhet och vandringsleder innebär att dessa inte bör dras på statlig väg eller korsa statlig väg i plan. Ibland kan det vara omöjligt att undvika och det är i dessa fall rekommendationerna ska ge vägledning.
- På motorväg och motortrafikled är fotgängare förbjudna.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

Trafikverket om trafiksäkerhet

- Leder får inte dras längs med mittseparerade vägar, det vill säga vägar med mitträcken, vanligaste typen så kallade "2+1 vägar". Hastigheter och trafikflöden är höga på denna vägtyp och här ska vandringsleder inte förekomma alls. Undantag är om det finns separerad gång-och cykelväg parallellt. Leder får inte heller korsa denna vägtyp så att fordon och vandrare kan mötas, det vill säga i plan. I de fall då det inte går att undvika ska en avstämning göras med Trafikverket för att se om avsteg är möjligt.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

Trafikverket om trafiksäkerhet

- För att leder ska inkludera sträckor längs allmänna vägar bör hastigheterna inte överstiga 70 km/tim och trafikmängderna inte överstiga 1000 fordon per dygn (ÅDT). Sikten ska vara god på sträckan och väggen av sådan bredd att vandraren inte behöver uppehålla sig på körbanan.
- Kraven för att märka ut en korsande led med varningsmärken är höga. Det finns inte något märke just för korsande vandringsled. Ett varningsmärke kan aldrig kompensera för en olämpligt vald passagepunkt. Viktigare är att vandrarna korsar vägen på rätt ställe.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

Trafikverket om trafiksäkerhet

- Leder bör inte heller korsa vägar med hastigheter över 70 km/tim i plan. Där leden korsar vägen ska sikten vara god åt båda hållen. Det är önskvärt att leden märks ut på båda sidor om vägen för att styra var vandrarna korsar vägen. Om leden märks ut med markeringar i vägområdet behöver Trafikverket tillfrågas om detta. Det kan vara svårt att avgöra var gränserna går och därför är det viktigt att ha en dialog med Trafikverket i ett tidigt skede.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

Trafikverket om trafiksäkerhet

- För vandringsleder som korsar järnväg eller på annat sätt tangerar järnväg är en tidig dialog med Trafikverket viktigt. Det är förbjudet att uppehålla sig inom spårområdet för obehöriga personer, dvs att gå längs rälsen eller på banvallen. För de fall då en vandringsled korsar spåren finns ett regelverk att hålla sig till. Den riktlinje som reglerar plankorsningar av järnväg (TDOK 2015:0311) tar specifikt upp vandringsleder och vad som gäller när vandringsleder korsar järnväg.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

Trafikverket om trafiksäkerhet

- Vandringsleder får bara korsa enkelspåriga järnvägar. Vad som styr vilket skyddsalternativ som ska finnas beror på sikt i korsningen i kombination med hastighet av tågen. Kontakt ska tas med Trafikverket för att reda ut detta.
- Befintliga planskilda korsningar med järnväg kan utnyttjas utan avstämning med Trafikverket.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

Upplevelse

Vad kännetecknar det som platsen förmedlar till besökarna längs en vandringsled?

Landskapet och naturvärden

Leden bör lotsa besökaren genom ett varierande landskap med naturtyper typiska för det aktuella området.

Leden bör passera områden med höga naturvärden samt naturformationer och platser i terrängen som är utmärkande och sevärda, till exempel nationalparker, utsiktsplatser och vattenfall. Slitage- eller störningskänsliga ytor ska undvikas.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVRIGE

Kulturvärden

Leden bör också passera kulturmiljöer och platser i landskapet som är värdefulla och sevärda, till exempel fornlämningar, byggnader med särskild karaktär och äldre ortsmiljöer.

FOTO: PER BIFROST, DALARNA

Tema

En led får gärna ha ett utvecklat tema som lyfter fram områdets historia eller erbjuder besökarna andra värden. I dessa fall kan det finnas ytterligare tematiska krav och rekommendationer att förhålla sig till, till exempel kan Pilgrimsleder ha krav på historisk koppling och platser för andlig reflektion längs leden.

Vidare innebär pilgrimsledernas historiska koppling med etappmål i stadskärnan, att vissa kriterier för till exempel stig, underlag och intensivt utvecklad miljö får anpassas efter temats behov.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVERIGE

Service

Vad kännetecknar innehållet i äta-bo-göra som erbjuds besökarna längs en vandringsled?

Toaletter

- Toaletter bör finnas i anslutning till ledentréer och lägerplatser.
- Toaletterna bör vara tillgängliga dygnet runt under ledens öppettider.
- Rutiner för tillsyn av toaletter bör vara reglerat i skötselplanen.

FOTO: LINDA ÅKERBERG, VÄRMLAND

Dricksvatten

- Möjlighet att fylla på dricksvatten bör finnas minst en gång per dag utmed längre vandringsleder, gärna i anslutning till eventuella lägerplatser. Platsen för dricksvattenpåfyllnad bör vara uppmärkt i fält.
- Om hänvisning sker till enskild vattentäkt bör vattenkvalitén vara kontrollerad i enlighet med riktlinjer från den aktuella kommunens enhet för miljö och hälsa.

FOTO: PER BIFROST, DALARNA

Kollektivtrafik

- För längre vandringsleder bör ledens start- och slutpunkter vara tillgängliga med kollektivtrafik.
- Om möjligt ska alla ledentréer vara knutna till en hållplats.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

Övernattning

- En längre vandringsled bör erbjuda minst en övernattningsmöjlighet per etapp. Detta kan vara ett kommersiellt boende, till exempel campingplats, vandrarhem eller hotell alternativt en iordningsställd lägerplats.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVRIGE

En lägerplats bör innehålla:

- En eldstad som följer Naturvårdsverkets vägledning
- Tillgång till vatten för släckning av eld
- Tillgång till ved
- Toalett
- Vindskydd eller motsvarande
- Plan tältuppsättningsyta

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

En lägerplats bör innehålla:

- Tydliga instruktioner för hur besökaren ska hantera sina sopor, besökaren ansvarar alltid för sina egna sopor.
- Information vid lägerplatsen om hur besökaren tillgodogör sig information om aktuell brandrisknivå.
- Platsen bör vara avskild och erbjuda en positiv naturupplevelse samt vara tillgänglig med motorfordon endast för skötselpersonal och markägare.

FOTO: ERIK KILSTRÖM, DALARNA

Kommersiellt boende

- För längre vandringsleder som har ambitionen att attrahera målgrupper som efterfrågar en högre servicenivå bör varje etappmål erbjuda minst ett kommersiellt boende. Avståndet från leden bör inte överstiga 3 km.
- För korta vandringsleder som har ambitionen att attrahera målgrupper som efterfrågar en högre servicenivå bör kommersiellt boende erbjudas inom ett avstånd på maximalt en timmes körväg med bil.

FOTO: TOMMY PEDERSEN, VÄRMLAND

Äta

- Det bör finnas information till besökaren om förutsättningarna för proviantering och restaurangbesök.
- För längre vandringsleder som har ambitionen att attrahera målgrupper som efterfrågar en högre servicenivå bör varje etappmål erbjuda matservering. Avståndet från leden bör inte överstiga 3 km.
- För kortare vandringsleder som vill attrahera besökare med höga krav på service bör matservering finnas inom en timmes körväg med bil.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Göra

Information om besöksanledningar, aktiviteter, erbjudanden och annan service bör vara tillgänglig via ledens marknadsföringskanaler.

FOTO: BOEL ENKVIST, DALARNA

Affärs- & produktutveckling

För leder som är en del av besöksnäringens utvecklingen bör ansvarig organisation för affärs- och produktutveckling vara utsedd.

Ansvarig ledpartner bör kunna presentera en affärs- och produktutvecklingsplan för att stödja besöksnäringen som vill arbeta med målgruppen vandrare utmed ledssystemet.

Kommunikation

Vad kännetecknar informationen som riktas till besökarna om en vandringsled?

Information på webben

Information om leden ska finnas samlad och tillgänglig på webben och bör innehålla:

- Beskrivning av leden: Aktuell ledstatus, ledens sträckning, ledentréer, avståndsangivelser, ledgradering, kännetecken ledmarkering och skyltning i fält, tillgänglighetsanpassade ledavsnitt.
- Säkerhet: Brandrisknivå, utrustning, mobiltäckning, karta med onlinefunktionalitet, lokal väderprognos, kontaktuppgifter felanmälan, jaktsäsong, vilda djur.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVERIGE

Information på webben

Information om leden ska finnas samlad och tillgänglig på webben och bör innehålla:

- Besöksansvar: Allemansrätten alternativt områdesbestämmelser till exempel reservatsregler, känsliga områden, besökarens ansvar för sophantering
- Service: Dricksvatten, toaletter, parkeringsplatser, regional kollektivtrafik, boende såväl kommersiella som lägerplatser, livsmedel och restaurang, guidetjänster, bagagetransport.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVERIGE

Information på webben

Information om leden ska finnas samlad och tillgänglig på webben och bör innehålla:

- Upplevelse: Beskrivning på vilka upplevelser man som besökare kan förvänta sig, natur- och kulturvärden i området. Information om när det är goda förutsättningarna för att vandra på leden.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVERIGE

Ledgradering och språk

Nationell gradering för vandringsleder bör användas när den har tagits fram i projektet Nationellt ramverk för vandringsleder.

Information på skyltar, trycksaker och webbplats bör finnas på minst svenska och engelska.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVRIGE

Papperskarta

Ledansvarig eller ledsamordnare bör säkerställa att en papperskarta över leden finns tillgänglig. Detta kan till exempel vara en tryckt karta eller en utskrivningsbar pdf.

Skalan bör vara på en detaljnivå motsvarande 1:50 000 eller högre.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVERIGE

Öppettider

Det bör framgå vilken tid på året som leden sköts och är garanterat vandringsbar.

Rutiner bör finnas på plats gällande uppdatering av information om tillfälliga avvikelser.

FOTO: TOBBE NILSSON, DALARNA

Kom igång och arbeta med kvalitetskriterierna

Kriterierna speglar en målbild. Det innebär inte att alla leder måste sträva efter att uppnå alla kriterier utan snarare ska de användas som en ledstång och ambitionsnivån bestäms utefter förutsättningarna.

Verktygslådan kompletterar kvalitetskriterierna med stöddokument som t.ex. avtalsmallar men även rollfördelning och skyltmanualer m.m.

Den strategiska utvecklingen

Sammanfattning av den strategiska utvecklingen
och presentation av tidslinje.

Sammanfattning

Förutsättningarna för att förvalta och utveckla Sveriges vandringsleder har sett väldigt olika ut. Strävan efter en högre kvalitet och en gemensam standard på vandringslederna har resulterat i Nationellt ramverk för vandringsleder.

Tack vare ett målinriktat arbete med kvalitetskriterier, kunskapsutbyte och bred samverkan mellan olika aktörer finns ett ramverk och en nationell modell för fortsatt samverkan och utveckling av vandringsleder i Sverige.

FOTO: HILDUR KARLSSON, DALARNA

Tidslinje

Tidslinjen ger en överblick över den strategiska utvecklingen av arbetet med vandringsleder i Sverige 2017–2024.

Tidslinjen belyser viktiga milstolpar som lett fram
skapandet av Nationellt ramverk för vandringsleder, till
etableringen av Nationell samverkansmodell för
vandringsutveckling.

FOTO: LINDA ÅKERBERG, VÄRMLAND

2017

Samverka och utbyta erfarenheter

- Naturvårdsverket tar ett samordningsansvar för låglandsleder i samband med redovisning av regeringsuppdraget *Utveckling av friluftslivet – vandringsleder*.
- Nätverket för låglandsleder bildas med syfte att samverka och utbyta erfarenheter.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

2018

Attraktiva hållbara leder

- ”För att säkerställa tillgången till attraktiva och väl fungerande leder krävs ett tydligt lokalt eller regionalt huvudmannaskap från kommuner och/eller regioner tillsammans med nationella riktlinjer för kvalitetssäkring och förvaltning”.

Ur nationell naturturismstrategi 2018.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVRIGE

NATIONELLT RAMVERK FÖR
**VANDRINGS
LEDER**

2019

Utveckling av ramverket

- På den nationella träffen för låglandsledsnätverket i Falun var en stor del av de aktörer som krävs för en bred samverkan samlade.
- Det råder samsyn om att påbörja ett arbete med att skapa ett "Nationellt ramverk för vandringsleder".

FOTO: LINDA ÅKERBERG, VÄRMLAND

2019

Projektstart Nationellt ramverk

- Projektet finansieras av Jordbruksverket och Tillväxtverket.
- Visit Skåne var projektägare och Visit Dalarna stod för projektledning.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

NATIONELLT RAMVERK FÖR
**VANDRINGS
LEDER**

2021

Kunskapskonferens

- Presentation av fem områden av kvalitetskriterier i det nationella ramverket:
 - Organisering
 - Fysisk led
 - Kommunikation
 - Upplevelse
 - Service

FOTO: HENRIK TRYGG, VÄSTSVERIGE

2021

Investeringar i leder på landsbygden

- Tillväxtverkets utlysning 2021 - 2025
”Stöd till investeringar i infrastruktur
för turism och rekreation”
fokuserade på utveckling av leder
och pekade på de framtagna
kriterierna i Nationellt ramverk för
vandringsleder.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

År 2022-2027

Bidrag för organisering av vandringsleder

- Regeringen satsar 50 miljoner per år fram till 2027 på vandringsleder.
- Naturvårdsverket utlyser medel för organisering av vandringsleder och kravställer implementering av Nationellt ramverk för vandringsleder.

FOTO: PER BIFROST, DALARNA

2022

Ökat samordningsansvar och nationellt ramverk klart

- Naturvårdsverket tar ett större samordningsansvar för låglandsleder inom ramen för redovisat regeringsuppdrag "Vandringsleder och fjälleder".
- Slutkonferens med presentation av Nationellt ramverk för vandringsleder. Kriterier med tillhörande verktygslåda (www.ramverkvandring.se)

FOTO: JENNY NOHRETUN, VÄRMLAND

2023

Formalisering av låglandsnätverket

- Första utkastet av Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling presenteras, bearbetas och förankras.
- Syftet är att formalisera låglandsledsnätverket som en central gruppering i ramverkets förvaltning, tillämpning och utveckling.

FOTO: TOMMIE S OHLSON, VÄRMLAND

2024

Konkretisering av samverkansmodell

- Arbetet med beskrivning av hur samverkansmodellen ska fungera i praktiken förankras under Utvecklingsgruppmöte i Umeå.

Formalisering av samverkansmodell

- Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling sätts i verket och första handlingsplanen beslutas.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

2025

Genomförande av handlingsplan

- Grupperingarna i samverkansmodellen träffas och arbetar i enlighet med beslutat årshjul.
- Beslutade aktiviteter i den nationella handlingsplanen genomförs av arbetsgrupper och driver det nationella arbetet med vandringsleder framåt.

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVRIGE

För mer information om arbetet:
[Nationellt ramverk för vandringsleder](#)

NATIONELLT RAMVERK FÖR
VANDRINGS
LEDER

Nationell samverkansmodell för vandring utveckling

Nationellt ramverk för vandringsleder
omhändertas i Nationell samverkansmodell för
vandring utveckling.

Syfte

Syftet med den Nationella samverkansmodellen för vandringsutveckling är att skapa förutsättningar för tillämpning, förvaltning och utveckling av Nationellt ramverk för vandringsleder på såväl lokal som regional och nationell nivå, genom representantskap i alla led.

FOTO: PER BIFROST, DALARNA

NATIONELLT RAMVERK FÖR
**VANDRINGS
LEDER**

Modellen beskriver:

- Rollfördelning
- Deltagande parterers förhållande till varandra
- Organisation
- Arbetssätt
- Årsprocess

FOTO: LUKASZ WARZECHA, VÄSTSVRIGE

Gemensam målbild

Den gemensamma målbilden för Nationellt ramverk för vandringsleder består av önskade effekter på både kortare och längre sikt.

Målbild på kort sikt

På kort sikt handlar den gemensamma målbilden om att samverkansmodellen är etablerad och fungerar. I den målbilden ingår att berörda parter tar ansvar för sina huvuduppgifter och samordningen dem emellan – både lokalt, regionalt och nationellt.

FOTO: HYVIND LUND, VÄRMLAND

Målbild på lång sikt

- En väl utvecklad nationell infrastruktur för vandringsleder.
- Vandringsleder är en viktig del av attraktiva platser och förutsättningar för att leva, verka, bo och besöka.
- Goda förutsättningar för ett hållbart friluftsliv nu och i framtiden.
- Sverige är en av Europas mest ledande och hållbara vandringsdestinationer, med en ökad andel internationella gästanter i Sverige.

FOTO: TOMMY PEDERSEN. VÄRMLAND